

Wie was dat ook alweer? Maandelijks in W&D de contouren van een groot theoloog uit het verleden.

Bert ter Schegget – de theoloog van het messiaanse vuur

Gijsbertus Hendricus ter Schegget was afkomstig uit de Gereformeerde Kerken in Hersteld Verband. Deze kerken, in 1926 ontstaan naar aanleiding van de zogenaamde ‘kwestie Geelkerken’ over het al dan niet letterlijk spreken van de slang in het paradijs, waren in 1946 alweer overgegaan in de toenmalige Hervormde Kerk. Maar het was, zoals Ter Schegget placht te zeggen, als met het ingestroomde water van de Mainz in de Rijn: nog lange tijd blijft men dit water herkennen.

De verschoppelingen der aarde

Niets was vanzelfsprekend bij Ter Schegget. Alles stond ter discussie. Hij had een grote argwaan ten aanzien van alles wat zich pontificaal gevestigd had en een diepgevoelde solidariteit met wie geen stem krijgt en niet ter sprake komt: de armen, de verschoppelingen der aarde bovenal.

Zelf meende hij dat zijn ogen werkelijk geopend werden voor het onrecht op de aarde toen hij eind jaren vijftig geconfronteerd werd met de schrijnende armoede in de sloppenwijken van Caracas tijdens zijn dienstreizen naar Venezuela. Mogelijk is zijn gevoeligheid ervoor echter zelfs terug te voeren tot zijn jeugd. Tijdens de crisis in de jaren dertig was zijn vader, dominee Jan ter Schegget, werkzaam onder de vele werklozen in Harkema-Opeinde. In een dergelijk milieu, aangevoerd door leidslieden als J.J. Buskes en K.H. Kroon, groeide de jonge Bert ter Schegget op en dat milieu kenmerkte hem: een gereformeerde koppigheid, in combinatie met een grondige kennis van bijbelse theologie en dogmatiek.

Revolutionaire kracht

In persoon en werk van Bert ter Schegget valt goed de voortgang waar te nemen van de generatie van zijn vader en zijn leermeesters, die gestempeld was door de ontdekking van de theologie van Karl Barth en de ervaring van de Tweede Wereldoorlog. Met druppelmontuur, lange bakkebaarden en een snelle, rode Citroën Snoek reed Ter Schegget met deze theologie de jaren zestig, zeventig en tachtig in. Als docent filosofie en ethiek aan de So-

cialie Academie De Horst in Driebergen was hij het intellectuele middelpunt van de revolutie die in navolging van mei 1968 overal in de westerse wereld uitbrak, en aan De Horst in het bijzonder. Als theoreticus, diep verzonken in de filosofie van Ernst Bloch en Karl Marx, leverde hij de theoretische fundamenten – enigszins terzijde van de studentenbeweging, maar wel degelijk daarmee verbonden. Het was zijn *finest hour*. Hij ontdekte de revolutionaire kracht van de bijbelse geschriften en wist die in verband te brengen met de geest van de revolutie die overal in de lucht hing. De onderdrukte massa deed terecht een beroep op de stad der toekomst, verkondigd in Jezus Messias, de partijganger der armen. Jezus is zowel hun kameraad, hun makker, hun ‘comes’, als hun leider, hun ‘dux’. Het zijn termen die Ter Schegget zowel ontleende aan de door hem zo geliefde muziek, de fuga, als aan het tweede hoofdstuk van de brief aan de Filippenzen, het lied van de Mensenzoon. Dat hij hiermee ook beslissend afstand nam van de revolutie – in die zin dat mensen het Koninkrijk der hemelen niet als revolutie of als utopie realiseren, maar dat God het hen geeft – werd met name in de kerk van zijn dagen niet echt opgemerkt. Alleen al het idee dat hij mogelijk marxistische sympathieën koesterde, was voldoende om regelmatig tegen hem te hoop te lopen. Het heeft hem meermalen de benoeming tot kerkelijk hoogleraar gekost.

Duimnageltheologie

Pas laat, begin jaren tachtig, werd Ter Schegget benoemd tot hoogleraar christelijke ethiek en apostolaat aan de Rijksuniversiteit van Leiden. Daar verraste hij vriend en vijand door het in zijn inaugurele rede te hebben over het gebed als hart van de ethiek. Een veel minder bekende, maar niet minder wezenlijke hang naar mystiek en beving kwam in deze rede aan het licht.

Sommigen meenden dat Ter Schegget in zijn Leidse jaren iets van zijn oorspronkelijke felheid en engagement verloor en in zekere zin was dat ook wel waar. Meer en meer raakte hij teleurgesteld in de maatschappelijke organisatie van de revolutie. Een reis die hij in de jaren negentig maakte door het Sandinistische Nicaragua droeg daar in

G.H. ter Schegget (1927-2001)

Typering:

Geëngageerd bijbels theoloog

Belangrijkste aandachtsvelden:

Christelijke ethiek, bijbelse exegese en politieke filosofie.

Belangrijkste geschrift(en):

- *Het lied van de Mensenzoon. Studie over de Christuspsalm in Filippenzen 2:6-11* (1975)
- *Een hart onder de riem. Over de Bergrede* (2001)
- *Vrijheid door gehoorzaamheid. Over de Tien Woorden* (1995)

Doorwerking in de theologie:

Ter Schegget was in veel opzichten een jongere tijdgenoot van K.H. Miskotte. Hij is aandacht blijven vragen voor de politieke consequenties van het Bijbelse spreken over God. De stelligheid waarmee hij deze wist aan te wijzen ontbreekt vandaag, maar de gerichtheid op het aardse leven hier en nu en op maatschappelijke verhoudingen, behoort tot zijn theologische erfenis.

Doorwerking in de kerk:

Nogal wat generaties kerkelijk maatschappelijk werkers zijn door hem opgeleid en ook zijn vele lezingen en preken hebben hun invloed gehad, misschien nog wel meer in de gemeente dan in de academie.

Toegankelijkheid voor niet-theologen:

Niet al het werk van Ter Schegget is even toegankelijk. Verrassend helder en ook literair heel mooi is *Indachtig*, een aantal verzamelde herinneringen en opstellen.

Verder lezen:

- Wilken Veen, *De zachtmoedige revolutie in de theologie van G.H. ter Schegget*. Narratio: Gorinchem 2007.
- De website van de G.H. ter Schegget Stichting (www.gh-terschegget.nl) biedt achtergrondinformatie, lezingen en pdf's van boeken.

niet onbelangrijke mate aan bij. Ter Schegget was toe aan een nieuwe oriëntatie. Aan de generatie van zijn kinderen schreef hij brieven met de vraag waaraan zij zich wilden verbinden, wat voor hen van waarde was en waar hun hoop lag. Door zijn vrij plotselinge overlijden is het niet meer gekomen tot een publicatie hierover.

In een laatste interview, niet lang voor zijn dood, zei Ter Schegget dat zijn theologie steeds meer op een duimnagel paste: 'Het gaat om dit geleefde leven, waarin je de vragen wakker moet houden en proberen vertrouwen en verzet in stand te houden en de boel zo iets verder te brengen. Dus op de duimnagel staat: geloof, hoop, liefde, verzet, utopie.' Jaren na dato wordt zijn stem nog gehoord.

Dr. Evert Jan de Wijer is predikant van de Thomaskerk in Amsterdam.

Lezersaanbod

Lezers van *Woord & Dienst* kunnen tegen de gereduceerde prijs van € 4,50 per mail een digitaal exemplaar toegestuurd krijgen van het boek *Zoet is het licht*, met tien preken van Ter Schegget over Prediker. Dit aanbod van de uitgeverij Narratio en de Ter Schegget Stichting, kan besteld worden via www.narratio.nl onder de titel 'Schegget' of per mail via lvdherik@narratio.nl, waarna het boek naar het opgegeven mailadres wordt toegezonden o.v.v. de bankrekening voor de betaling.